

Φωνές νερού μυριάδες 2010

Ιερό Άμμωνα Δία, Καλλιθέα Χαλκιδικής

Φυλλάδιο δράσης

ΤΟ ΙΕΡΟ ΤΟΥ ΔΙΩΝΥΣΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΑΜΜΩΝΑ ΔΙΑ ΣΤΗ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ

Το ιερό του Διονύσου και του Άμμωνα Δία στην Καλλιθέα κρύβει την ύπαρξη του στην αφάνεια του νερού στην περιοχή.

Η ΛΑΤΡΕΙΑ ΤΟΥ ΔΙΩΝΥΣΟΥ

Στο νοτιότερο τμήμα του ιερού, στους πρόποδες του κάμψου λόφου της Καλλιθέας και κοντά στην είσοδο σπηλαίου, βρέθηκαν υπολείμματα της λατρίας του Διονύσου που χρονολογείται από τον 5^ο αιώνα π.Χ. Μνημειακή κλίμακα, που πιθανότατα λειτουργούσε και ως τοιχοπλάτη για τελετουργικές ανάγκες, οδηγούσε τον επισκέπτη του ιερού στα ανώτερα, ανώτερα του λόφου, όπου πιθανότατα βρισκόταν ο οίκος του θεού. Βόρεια της κλίμακας βρέθη στο φως κρηναίο οικοδόμημα. Πρόκειται για τον τοίχο που κατασκευάστηκε στο α.μ.σ. του 4^{ου} αιώνα π.Χ. και καταστράφηκε στα χρόνια του Αντιγονίου Γονατά. Σώζεται μια μόνον από εκροή, στην οποία εφάρμοζε ένθετος κρουστός. Η παραγωγή νερού γινόταν μέσω λυθόκτιστου υπόγειου αγωγού ύψους 1,8μ. που αποτελούσε την τεχνητή συνέχεια του σπηλαίου. Αγωγός που ξεκινούσε από το κρηναίο οικοδόμημα παρέχενε νερό στον Άμμωνα Δία, που βρίσκεται βορειότερα.

Η ΛΑΤΡΕΙΑ ΤΟΥ ΑΜΜΩΝΑ

Θέρος του ιερού του Διονύσου βρίσκεται το ιερό του Άμμωνα Δία. Η λατρεία του θεού εισήχθη στο ιερό στο α.μ.σ. του 4^{ου} αιώνα π.Χ.. Τότε κτίστηκε από τους κατοίκους της Αφίτου, βωμός ή περιβολός που δεν πρόλαβε να ολοκληρωθεί. Μετά από την προσαρμογή της Χαλκιδικής στο βασίλειο της Μακεδονίας, κτίστηκε δωριός, πενήντα φορές νωός και στα ανατολικά του υπαίθριου διαδρόμου που πλακωνόταν από

μνημειακά βάθρα με γλυπτά. Η κατασκευή του ναού και των βάθρων χρονολογείται στο β.μ.σ. του 4^{ου} αιώνα π.Χ., πιθανότατα στα χρόνια του Μεγάλου Αλεξάνδρου. Ο Αγωγός έφερε νερό από το κρηναίο οικοδόμημα κοντά στο σπήλαιο σε κατασκευή μπροστά στην είσοδο του ναού για τις ανάγκες της λατρίας. Από την κατασκευή ξεκινούσε λιθόνο βόθρο που παρέχενε το νερό προς τα ανατολικά, προς τη θάλασσα δηλαδή.

Στη ρωμαϊκή εποχή το κρηναίο οικοδόμημα δεν λειτουργούσε και αν και υπήρχε στενά δεσμευμένων. Μια από αυτές έχει εντοπιστεί περσινή νόθα και δυτικά του κρηναίου οικοδομήματος, ενώ έχουν εντοπιστεί και τμήματα άλλων.

Η ΛΑΤΡΕΙΑ ΤΟΥ ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟ ΒΑΛΑΝΕΙΟ

Το 2^ο αιώνα μ.Χ. Χρονολογείται η κατασκευή του βαλανείου στο βορειότερο τμήμα του ιερού. Το νερό έφτανε από την περιοχή του σπηλαίου με αγωγούς, τμήματα των οποίων έχουν εντοπιστεί. Η ανασκαφή που έφερε στο φως θραύσματα αγγεμάτων της οικογένειας του Ασκληπιού και χειρουργικά εργαλεία σε παρακείμενος χώρος, ενώ και άλλα ανασκαφικά δεδομένα στοχευόστην την ύπαρξη λατρίας του Ασκληπιού, η οποία επίσης συνδέεται με το νερό.

ΥΔΡΑΙΕΤΗΣ

Μετά από την εγκατάλειψη του ιερού, πιθανότατα στον 4^ο αιώνα μ.Χ. Ένας υδραίτης κτίστηκε πάνω στο κατασκευασμένο στην περιοχή του σπηλαίου και εντοπίστηκε κάτω από παχύ κλιμακωτές στρώμα βόρεια της κλίμακας. Σε ένα επιμήκη ορύγμα στο βραχώδες υπόδαφος γιάριζε ο τρύχος, φτερωτή- γύρω από οριζόντιο άξονα, τα άκρα του οποίου στερεωνόταν σε δύο εδρικά διαμορφωμένες εγκοπές. Δίπλα υπήρχε μικρός χώρος όπου γιάριζε ο δεύτερος, μικρότερος τρύχος που έδινε κίνηση σε δύο οριζόντιες μπλάττες, πιθανότατα τοποθετημένες σε μια ξύλινη πλατφόρμα.

Το κείμενο του φυλλαδίου της δράσης

ΤΟ ΙΕΡΟ ΤΟΥ ΔΙΟΝΥΣΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΑΜΜΩΝΑ ΔΙΑ ΣΤΗ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ

Το ιερό του Διονύσου και του Άμμωνα Δία στην Καλλιθέα οφείλει την ύπαρξή του στην αφθονία του νερού στην περιοχή.

Η λατρεία του Διονύσου

Στο νοτιότερο τμήμα του ιερού, στους πρόποδες του κατάφυτου λόφου της Καλλιθέας και κοντά στην είσοδο σπηλαίου, ήρθαν στο φως υπολείμματα της λατρείας του Διονύσου που χρονολογείται από τον 8^ο αιώνα π.Χ. Μνημειακή κλίμακα, που πιθανότατα λειτουργούσε και ως πομπική για τελετουργικές ανάγκες, οδηγούσε τον επισκέπτη του ιερού στα ανώτερα, τεχνητά άνθηρα του λόφου, όπου πιθανότατα βρισκόταν ο οίκος του θεού. Βόρεια της κλίμακας ήρθε στο φως κρηναίο οικοδόμημα. Πρόκειται για έναν επιμήκη τοίχο που σώζεται σε ύψος περίπου 2 μ., κατασκευάστηκε στο α' μισό του 4^{ου} αιώνα π.Χ. και καταστράφηκε στα χρόνια του Αντιγόνου Γονατά. Σώζεται μια μόνον οπή εκροής, στην οποία εφάρμοζε ένθετος κρουνός. Η παροχή νερού γινόταν μέσω λιθόκτιστου υπόγειου αγωγού ύψους 1,8 μ. που αποτελούσε την τεχνητή συνέχεια του σπηλαίου. Αγωγός που ξεκινούσε από το κρηναίο οικοδόμημα παροχέτευε νερό στο ιερό του Άμμωνα Δία, που βρίσκεται βορειότερα.

Η λατρεία του Άμμωνα.

Βόρεια του ιερού του Διονύσου βρίσκεται το ιερό Άμμωνα Δία. Η λατρεία του θεού εισήχθη στο ιερό στο α' μισό του 4^{ου} αιώνα π.Χ.. Τότε κτίστηκε από τους κατοίκους της Αφύτιος βωμός ή περίβολος, που δεν πρόλαβε να ολοκληρωθεί. Μετά από την προσάρτηση της Χαλκιδικής στο βασίλειο της Μακεδονίας κτίστηκε δωρικός περίπτερος ναός και στα ανατολικά του υπαίθριος διάδρομος που πλαισιωνόταν από μνημειακά βάθρα με γλυπτά. Η κατασκευή του ναού και των βάθρων χρονολογείται στο β' μισό του 4^{ου} αιώνα π.χ., πιθανότατα στα χρόνια του Μεγάλου Αλεξάνδρου. Ο αγωγός έφερνε το νερό από το κρηναίο οικοδόμημα κοντά στο σπήλαιο σε κατασκευή μπροστά στην είσοδο του ναού για τις ανάγκες της λατρείας. Από την κατασκευή ξεκινούσε λίθινο ρείθρο που παροχέτευε το νερό προς τα ανατολικά, προς τη θάλασσα δηλαδή.

Στη ρωμαϊκή εποχή το κρηναίο οικοδόμημα δεν λειτουργούσε και αντ' αυτού υπήρχε σειρά δεξαμενών. Μια από αυτές έχει εντοπιστεί πεσμένη νότια και δυτικά του κρηναίου οικοδομήματος, ενώ έχουν εντοπιστεί και τμήματα άλλων.

Η λατρεία του Ασκληπιού και το βαλανείο

Το 2^ο αιώνα μ.Χ. χρονολογείται η κατασκευή βαλανείου στο βορειότερο τμήμα του ιερού. Το νερό έφθανε από την περιοχή του σπηλαίου με αγωγούς, τμήματα των οποίων έχουν εντοπιστεί. Η ανασκαφή του έφερε στο φως θραύσματα αγαλμάτων της οικογένειας του Ασκληπιού και χειρουργικά εργαλεία σε παρακείμενους χώρους, ενώ και άλλα ανασκαφικά δεδομένα στοιχειοθετούν την ύπαρξη λατρείας του Ασκληπιού, η οποία επίσης συνδέεται με το νερό.

Υδραλέτης

Μετά από την εγκατάλειψη του ιερού, πιθανότατα στον 4^ο αι. μ.Χ, ένας υδραλέτης καθέτου τύπου κατασκευάστηκε στην περιοχή του σπηλαίου και εντοπίστηκε κάτω από παχύ ιζηματογενές στρώμα βόρεια της κλίμακας. Σε ένα επίμηκες όρυγμα στο βραχώδες υπέδαφος γύριζε ο τροχός – φτερωτή – γύρω από οριζόντιο άξονα, τα άκρα του οποίου στερεώνονταν σε δύο ειδικά διαμορφωμένες εγκοπές. Δίπλα υπήρχε μικρός χώρος όπου γύριζε ο δεύτερος μικρότερος τροχός που έδινε κίνηση σε δύο οριζόντιες μυλόπετρες, πιθανότατα τοποθετημένες σε μια ξύλινη πλατφόρμα.

Φωνές νερού μυριάδες 2011

Ρωμαϊκή Αγορά Θεσσαλονίκης

Αφίσα δράσης

Περιβάλλον και Πολιτισμός 2011

φωνές νερού μυριάδες

ΡΩΜΑΪΚΗ ΑΓΟΡΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
6 έως 9 Οκτωβρίου 2011

ΙΣΤ' ΕΦΟΡΕΙΑ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΛΑΣΙΚΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ

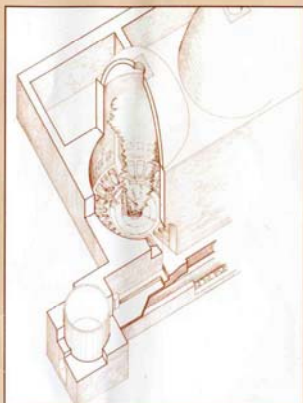
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Σε συνεργασία με την
ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΥΔΡΕΥΣΗΣ & ΑΠΟΧΕΤΕΥΣΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ Α.Ε.

Φυλλάδιο δράσης

Οι φωνές νερού που αντηχούν από το μακρινό παρελθόν της Θεσσαλονίκης είναι πράγματι μυριάδες και μάλιστα ο αντίλαλος τους προέρχεται από την ίδρυση της πόλης. Η παρουσία του νερού είναι άμεσα συνυφασμένη με τη βιογραφία του χώρου της Αγοράς της ελληνοστικής και ρωμαϊκής Θεσσαλονίκης. Οι ποικίλες χρήσεις του υγρού στοιχείου στον χώρο της Αγοράς συνδέονται με τις ακόλουθες κατασκευές:

Σχεδιαστική αναπαράσταση συγκροτήματος λουτρών

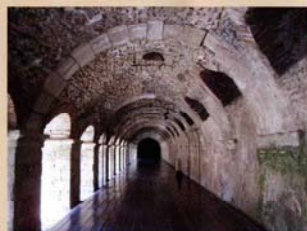
1. Συγκρότημα λουτρών (βαλανείο)

Κατά τους πρώτους αυτοκρατορικούς χρόνους λειτουργούσε ένας πολυώροφος άμεσης κοινωνικοποίησης των πολιτών της Θεσσαλονίκης, που ικανοποιούσε τις ανάγκες τους για

τη σωματική τους υγιεινή και ευεξία, προσφέροντας παράλληλα ψυχρόνευτικές, γαστρεντερικές και ερωτικές απολαύσεις. Περιελάμβανε μία κυκλική αίθουσα επιδρωσης (πυριστήριο) στεγασμένη με θάλο. Στο εσωτερικό της βρέθηκαν, σε ακτινωτή διάταξη, είκοσι πέντε πύελοι, δηλαδή κτιστά λουτράκια επενδυμένοι με υδραυλικό κονίαμα. Στα νότια του πυριστηρίου υπήρχε δεξαμενή-πίσινα θερμού λουτρού, στα ανατολικά του ανοιγόταν δεξαμενή - πίσινα ψυχρού λουτρού, ενώ βορειότερα, αποκαλύφθηκε ορθογώνια διώροφη αίθουσα, που ταυτοποιήθηκε ως ταβέρνα. Για την εύρυθμη λειτουργία του συγκροτήματος θα είχε απαραίτητα υλοποιηθεί κατάλληλο τεχνικό έργο που θα διασφάλιζε την αδιάκοπη παροχή ύδατος. Το συγκρότημα του βαλανείου οικοδομήθηκε στους ύστερους ελληνοστικούς χρόνους (2^{ος} αιώνας π.Χ.) και διατηρήθηκε μέχρι τα χρόνια του Βεσσασιανού (1^{ος} αιώνας μ.Χ.), οπότε καταστράφηκε πιθανόν από σεισμό και πυρκαγιά.

2. Κρηναία οικοδομήματα

Κατά την Ρωμαϊκή περίοδο οπότε η Αγορά μετατρέπεται σε διοικητικό κέντρο της Θεσσαλονίκης, είχε τελειοποιηθεί η υποδομή ύδρευσης της πόλης και ειδικότερα το υδρομαστευτικό δίκτυό της. Κομβικό σημείο τόσο

Κρυπή Στοά (Cryptoporticus)

για την εξυπηρέτηση των υπαλλήλων και επισκεπτών της Αγοράς όσο και για την άμεση τροφοδότηση των περιοίκων αποτελούσαν δύο κρήνες, η μία στο κέντρο της πλατείας και η δεύτερη κοντά στη νοτιοανατολική είσοδό της. Το σημείο κατασκευής είχε επιλεγεί λόγω των άφθονων πηγών καθαρού νερού που ανέβλυζαν μέσα από το φυσικό σχισματικό βράχο της περιοχής.

3. Αγωγοί

Σημαντικό ρόλο στην καθαριότητα και δημόσια υγιεινή της πόλης κατά τους ρωμαϊκούς χρόνους (τέλος 2^{ου} - αρχές 3^{ου} αιώνα μ.Χ.) αναμφίβολα διαδραμάτιζε το αποχετευτικό της δίκτυο. Πιο συγκεκριμένα, κατά μήκος της ανατολικής και νότιας πλευράς της κεντρικής πλατείας της αγοράς αποκαλύφθηκε

Αγωγός ομβρίων υδάτων Αγοράς

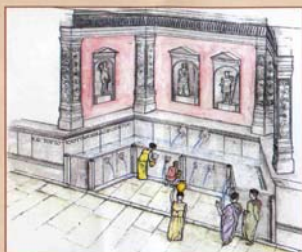

Αγωγός συλλογής νεράν Αγοράς

ένα μαρμάρινο ανοιχτό αυλάκι συλλογής και απομάκρυνσης ομβρίων υδάτων. Άλλοι δύο αποχετευτικοί αγωγοί, κτιστά και πλακοσκεπείς, βρέθηκαν στο μαρμαροστρωμένο οριζόντιο δρόμο που ορίζει από νότια την Αγορά και κατά μήκος της ανατολικής στοάς αντίστοιχα.

4. Πηγιάδια

Σημαντικότερη πηγή υδροδότησης που εξυπηρέτούσε τις ανάγκες των κατοίκων και περιοίκων κατά τους ελληνοστικούς χρόνους αποτελούσαν τέσσερα πηγιάδια, το ένα στα βόρεια του ωδείου, λαξευμένο στο βράχο και τα άλλα τρία στη νοτιοανατολική γωνία της Αγοράς σε συνάφεια με κατάλοιπα οικιστικών χώρων. Η χρήση των πηγιάδιων σταμάτησε πριν ο χώρος μετεξελεγχθεί σε διοικητικό και οικονομικό κέντρο κατά τους χρόνους του Αυγούστου, καθώς σφραγίστηκαν.

Υποθετική αναπαράσταση Ρωμαϊκής κρήνης (Εγνατία οδός)

5. Δεξαμενές

Μετά την παύση της λειτουργίας του χώρου της Αγοράς ως διοικητικού κέντρου, τον 5^ο αι. μ.Χ., το ωδείο μετατράπηκε, με τις κατάλληλες τεχνικές επεμβάσεις, σε χώρο συλλογής ομβρίων υδάτων.

Ωδείο

Δύο αιώνες αργότερα, διαμορφώθηκε σε δεξαμενή της πόλης και η διπλή υπόγεια θολοσκεπής στοά, η λεγόμενη κρυπή στοά (cryptoporticus). Εδώ κατέληγαν τα όμβρια ύδατα που συλλέγονταν στην χοάνη του ωδείου, καθώς επίσης και εκείνα από την Άνω Πόλη.

Κάτοψη της Ρωμαϊκής Αγοράς Θεσσαλονίκης

Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού
ΙΣΤ[΄] Εφορεία
Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων
Αρχαιολογικός χώρος Ρωμαϊκής Αγοράς
Πλατεία Αρχαίας Αγοράς
Θεσσαλονίκη 546 63
τηλ. και φαξ: 2310 221266

Συντελεστές Εκδήλωσης
Άλλαν Αχειλαρά, Αρχαιολόγος,
Προισταμένη της ΙΣΤ[΄] ΕΦΚΑ
Χριστίνα Μουσαντάμη, Αρχαιολόγος
Σταμάτης Χατζητουλούσης, Αρχαιολόγος
Νικόλας Σφήκας, Μουσικός καλλιτέχνης
Δήμητρα Καλλινά, Αρχιτέκτονας
Δημήτρης Δημητριάδης, Συντηρητής
Φεόδωρος Βασδέκας, Εργάτης
Συμμετέχοντες
Φωτογραφικό Κέντρο Θεσσαλονίκης
Δημιουργική Ομάδα Minecraft
Δημιουργικό βιβλιοπωλείο "Κάτι Γίνεται"
Επιμέλεια φυλλαδίου: Νικόλας Σφήκας

Περιβάλλον και Πολιτισμός 2011

Φωνές νερού μυριάδες

Ρωμαϊκή Αγορά Θεσσαλονίκης

6 έως 9 Οκτωβρίου 2011

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

ΙΣΤ[΄] ΕΦΟΡΕΙΑ

ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΛΑΣΙΚΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ

Σε συνεργασία με την

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΥΔΡΕΥΣΗΣ & ΑΠΟΧΕΤΕΥΣΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ Α.Ε.

Το κείμενο του φυλλαδίου της δράσης

Οι φωνές νερού που αντηχούν από το μακρινό παρελθόν της Θεσσαλονίκης είναι πράγματι μυριάδες και μάλιστα ο αντίλαλός τους προέρχεται από την ίδρυση ακόμη, της πόλης. Η παρουσία του νερού είναι εξίσου άμεσα συνυφασμένη με τη βιογραφία του χώρου της Αγοράς της ελληνιστικής και ρωμαϊκής Θεσσαλονίκης. Οι ποικίλες χρήσεις του υγρού στοιχείου στον χώρο της αγοράς συνδέονται με τις ακόλουθες κατασκευές:

1. Συγκρότημα λουτρών (βαλανείο):

Κατά τους πρώιμους αυτοκρατορικούς χρόνους λειτουργούσε ένας πολυχώρος άμεσης κοινωνικοποίησης των πολιτών της Θεσσαλονίκης, που ικανοποιούσε τις ανάγκες τους για τη σωματική τους υγιεινή και ευεξία, προσφέροντας παράλληλα ψυχαγωγικές, γαστριμαργικές και ερωτικές απολαύσεις. Περιελάμβανε μία κυκλική αίθουσα εφίδρωσης (πυριατήριο) στεγασμένη με θόλο. Στο εσωτερικό της βρέθηκαν, σε ακτινωτή διάταξη, είκοσι πέντε πύλοι, δηλαδή κτιστοί λουτήρες επενδυμένοι με υδραυλικό κονίαμα. Στα νότια του πυριατηρίου υπήρχε δεξαμενή-πισίνα θερμού λουτρού, στα ανατολικά του ανοιγόταν δεξαμενή - πισίνα ψυχρού λουτρού, ενώ βορειότερα, αποκαλύφθηκε ορθογώνια διώροφη αίθουσα, που ταυτοποιήθηκε ως ταβέρνα. Για την εύρυθμη λειτουργία του συγκροτήματος θα είχε απαραίτητα υλοποιηθεί κατάλληλο τεχνικό έργο που θα διασφάλιζε την αδιάκοπη παροχή ύδατος. Το συγκρότημα του βαλανείου οικοδομήθηκε στους ύστερους ελληνιστικούς χρόνους (2^{ος} αιώνας π.Χ.) και διατηρήθηκε μέχρι τα χρόνια του Βεσπασιανού (1ος αιώνας μ.Χ.), οπότε καταστρέφεται πιθανόν από σεισμό και πυρκαγιά.

2. Κρηναία οικοδομήματα:

Κατά την Ρωμαϊκή περίοδο οπότε η Αγορά μετατρέπεται σε διοικητικό κέντρο της Θεσσαλονίκης, είχε τελειοποιηθεί η υποδομή ύδρευσης της πόλης και ειδικότερα το υδρομαστευτικό δίκτυό της. Κομβικό σημείο τόσο για την εξυπηρέτηση των υπαλλήλων και επισκεπτών της Αγοράς όσο και για την άμεση τροφοδότηση των περιοίκων αποτελούσαν δύο κρήνες, η μία στο κέντρο της πλατείας και η δεύτερη κοντά στη νοτιοανατολική είσοδό της. Το σημείο κατασκευής είχε επιλεγεί λόγω των άφθονων πηγών καθαρού νερού που ανέβλυζαν μέσα από το φυσικό σχιστολιθικό βράχο της περιοχής.

3. Αγωγοί:

Σημαντικό ρόλο στην καθαριότητα και δημόσια υγιεινή της πόλης κατά τους ρωμαϊκούς επίσης, χρόνους (τέλος 2^{ου} – αρχές 3^{ου} αιώνα μ.Χ.) αναμφίβολα διαδραμάτιζε το αποχετευτικό της δίκτυο. Πιο συγκεκριμένα, κατά μήκος της ανατολικής και νότιας πλευράς της κεντρικής πλατείας της αγοράς αποκαλύφθηκε ένα μαρμάρινο ανοιχτό αυλάκι συλλογής και απομάκρυνσης ομβρίων υδάτων. Άλλοι δύο αποχετευτικοί αγωγοί, κτιστοί και πλακοσκεπείς, βρέθηκαν στο μαρμαροστρωμένο οριζόντιο δρόμο που ορίζει από νότια την Αγορά και κατά μήκος της ανατολικής στοάς αντίστοιχα.

4. Πηγάδια:

Σημαντικότερη πηγή υδροδότησης που εξυπηρετούσε τις ανάγκες των κατοίκων και περιοίκων κατά τους ελληνιστικούς χρόνους αποτελούσαν τέσσερα πηγάδια, το ένα στα βόρεια του ωδείου, λαξευμένο στο βράχο και τα άλλα τρία στη νοτιοανατολική γωνία της Αγοράς σε συνάφεια με κατάλοιπα οικιστικών χώρων. Η χρήση των πηγαδιών σταμάτησε πριν ο χώρος μετεξελιχθεί σε διοικητικό και οικονομικό κέντρο κατά τους χρόνους του Αυγούστου, καθώς σφραγίστηκαν.

5. Δεξαμενές:

Μετά την παύση της λειτουργίας του χώρου της Αγοράς ως διοικητικού κέντρου, τον 5^ο αι. μ.Χ. το ωδείο μετατράπηκε με τις κατάλληλες τεχνικές επεμβάσεις σε χώρο συλλογής ομβρίων υδάτων.

Δύο αιώνες αργότερα, διαμορφώθηκε σε δεξαμενή της πόλης και η διπλή υπόγεια θολοσκεπής στοά, η λεγόμενη κρυπτή στοά (cryptoporticus). Εδώ κατέληγαν τα όμβρια ύδατα που συλλέγονταν στην χοάνη του ωδείου, καθώς επίσης και εκείνα από την Άνω Πόλη. Η ιστορία του συγκεκριμένου χώρου ξεκινά το 2^ο αιώνα π.Χ. Τα πρώτα δημόσια οικοδομήματα συγκεντρώνονται στη νοτιοανατολική περιοχή, όπου κατασκευάστηκε και το βαλανείο (λουτρό). Στο τέλος του 1^{ου} αιώνα μ.Χ. αρχίζει η οικοδόμηση του συγκροτήματος της Αγοράς που αποκτά τη σημερινή του μορφή στο τέλος του 2^{ου} αιώνα μ.Χ. Η σημαντικότερη επέμβαση στην οικοδομική αυτή φάση ήταν η κατασκευή του ωδείου στη θέση του βουλευτηρίου. Οι οικοδομικές επεμβάσεις, μικρότερης κλίμακας, συνεχίζονται έως και τα μέσα του 4^{ου} αιώνα μ.Χ., όταν επιχειρείται η μετατροπή του ωδείου σε ανοιχτό θέατρο, κατασκευή που δεν ολοκληρώθηκε ποτέ, καθώς αρχίζει η σταδιακή εγκατάλειψη του χώρου. Οι κατασκευές στο χώρο της Αγοράς που συνδέονται άμεσα με την αξιοποίηση του υγρού στοιχείου θα μπορούσαν να κατηγοριοποιηθούν σε τρεις ευρύτερες ομάδες:

Συγκρότημα λουτρών (βαλανείο):

Χρονολογείται στους ύστερους ελληνιστικούς χρόνους (2^{ος} αιώνας π.Χ.). Περιελάμβανε τα εξής επιμέρους κτίρια: α) μία κυκλική αίθουσα εφίδρωσης (πυριατήριο) στεγασμένη με θόλο, διαμέτρου 7,50μ.. Στο εσωτερικό της βρέθηκαν σε περιμετρική διάταξη και σε επαφή με τον τοίχο είκοσι πέντε πύελοι, δηλαδή κτιστές κατασκευές με πέτρες, πλίνθους και τμήματα μαρμάρων, επενδυμένες με υδραυλικό κονίαμα. Στα νότια του πυριατηρίου υπήρχε δεξαμενή-πισίνα θερμού λουτρού, κατασκευασμένη με οπτόπλινθους επενδυμένους με παχύ υδραυλικό κονίαμα. Στα ανατολικά του πυριατηρίου ανοίγεται η δεξαμενή-πισίνα ψυχρού λουτρού, ενώ βορειότερα, αποκαλύφθηκε ορθογώνια διάροφη αίθουσα, που ταυτοποιήθηκε ως ταβέρνα. Για την εύρυθμη λειτουργία του συγκροτήματος θα είχε απαραίτητα υλοποιηθεί κατάλληλο τεχνικό έργο που θα διασφάλιζε την αδιάκοπη παροχή ύδατος.

Κρηναία οικοδομήματα:

Κομβικό σημείο τόσο για την εξυπηρέτηση των υπαλλήλων και επισκεπτών του διοικητικού κέντρου της Αγοράς όσο και για την άμεση τροφοδότηση των περιοίκων αποτελούσαν δύο κρήνες, η μία στο κέντρο της πλατείας και η δεύτερη κοντά στη νοτιοανατολική είσοδο της. Το σημείο κατασκευής είχε επιλεγεί λόγω των άφθονων πηγών καθαρού νερού που ανέβλυζαν μέσα από το φυσικό σχιστολιθικό βράχο της περιοχής, πλεονέκτημα που οδήγησε σε ειδικές αποστραγγιστικές κατασκευές των υπόγειων υδάτων, για την προστασία από την υγρασία των υπόσκαφων κτιρίων.

Σαφώς καλύτερα διατηρημένη είναι η πρώτη κρήνη που χρονολογείται στο β' τέταρτο του 2^{ου} αι. μ.Χ. Πρόκειται για επίμηκες τετράπλευρο δίχωρο κτίσμα που διατηρήθηκε μόνο στη θεμελίωσή του. Ο δυτικότερος (ορθογώνιος) χώρος του, κτισμένος με προσεγμένη αργολιθοδομή και με δάπεδο από υδραυλικό κονίαμα, ταυτίζεται με δεξαμενή αποθήκευσης νερού. Από αυτή, μέσω κρουνών, το νερό θα πρέπει να έρεε σε δεύτερη δεξαμενή.

Πηγάδια:

Μία δεύτερη κατηγορία κατασκευών υδροδότησης συνθέτουν τα τέσσερα πηγάδια, το ένα στα βόρεια του ωδείου (λαξευμένο στο βράχο, κάτω από το δάπεδο του βόρειου παρασκηνίου) και τα άλλα τρία στη νοτιοανατολική γωνία της Αγοράς (στα βαθύτερα στρώματα μαζί με κατάλοιπα λείψανα οικιακών χώρων). Ανήκουν όλα στους ελληνιστικούς χρόνους.

Αγωγοί:

Σημαντικό ρόλο στην καθαριότητα και δημόσια υγιεινή της πόλης αναμφίβολα διαδραμάτιζε το αποχετευτικό της δίκτυο. Στο εσωτερικό της Αγοράς εντοπίστηκαν τρεις τουλάχιστον αγωγοί. Ο πρώτος αγωγός βρίσκεται κατά μήκος της ανατολικής και νότιας πλευράς της κεντρικής πλατείας της αγοράς και τοποθετείται στους ρωμαϊκούς χρόνους (τέλος 2^{ου} – αρχές 3^{ου} αιώνα μ.Χ.). Πρόκειται για μαρμάρινο ανοιχτό αυλάκι συλλογής και απομάκρυνσης ομβρίων, διαμορφωμένο από διαδοχικά τοποθετημένα καλοδουλεμένα μαρμάρινα μέλη με επίμηκες λάξευμα στην άνω επιφάνεια τους.

Ο δεύτερος κτιστός, πλακοσκεπής αποχετευτικός αγωγός, που δεν είναι σήμερα ορατός, βρέθηκε στο μαρμαροστρωμένο οριζόντιο δρόμο που ορίζει από νότια την Αγορά. Ο τρίτος κτιστός υπόγειος αποχετευτικός αγωγός βρέθηκε κατά μήκος της ανατολικής στοάς. Είναι κατεστραμμένος εν μέρει στη δυτική του παρειά.

Οι υδραυλικές εγκαταστάσεις της Αγοράς συνδέονταν άμεσα με τον κεντρικό υδροδοτικό και αποχετευτικό ιστό της πόλης. Κατά τη ρωμαϊκή εποχή, δηλαδή την κύρια περίοδο λειτουργίας της Αγοράς ως διοικητικού κέντρου της Θεσσαλονίκης, φαίνεται να είχε τελειοποιηθεί η υποδομή ύδρευσης της πόλης και ειδικότερα το υδρομαστευτικό δίκτυό της.

